

A minden szépért lelkesedő budapestiek, kik piros Baedekerjeikkel ott cikkáznak mindenütt a világon, ahol a történelem és a művészet legnagyobb korszakainak emlékei állanak, az utazni és látni-vágyó budapestiek, kik sokkal jobban tudják, mi-csoda műemlékek láthatók a római Forum Romanumon, mint például a budai Szentháromság-téren, ezek a lokálpatriotizmustól teljesen mentes műbarátok bizonyára nagy meglepetéssel vennék a kezükbe azt a pompás könyvet, mely *Budapest Székesfőváros* és a *Műemlékek Országos Bizottságának* kiadásában jelent meg a könyvpiacra. „*Budapest műemlékei*”, — ezt a címet viseli a könyv, mely a magyar szövegen kívül német, francia, angol és olasz nyelven is közli azoknak a kiváló műtörténészeknek és monográfusoknak cikkeit, kik az ötszázegy szebb-nél-szebb illusztráció köré a magyarázó szöveg keretét adták: *Gárdonyi Albert*, *dr. Kuzsinszky Bálint*, *dr. Szényi Ottó*, *dr. Lux Kálmán*, *Csányi Ká-*

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Budapest műemlékei.
Utazás a mai Budapestről a régi Pest-Budára.

Forrás: *Pest' Hirlap*
Ornolapost 1925 IV. 12

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

425.94

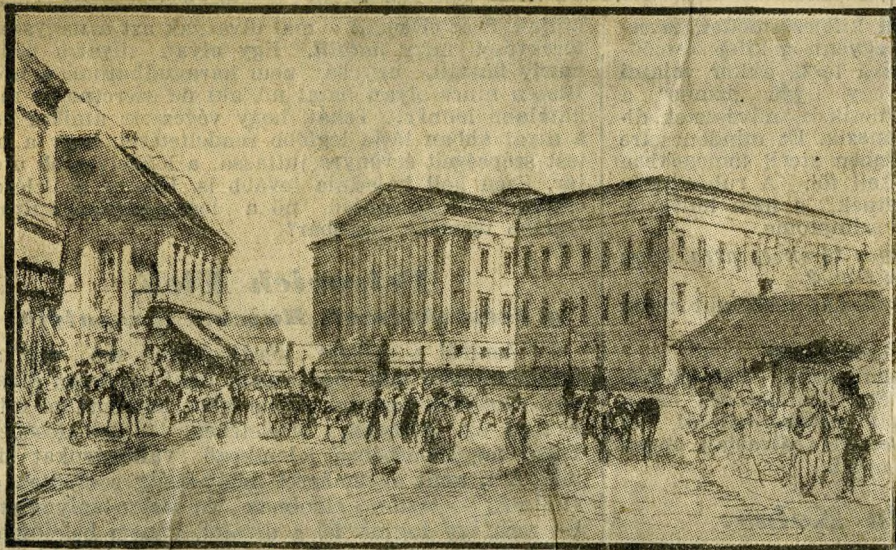
H

Idő

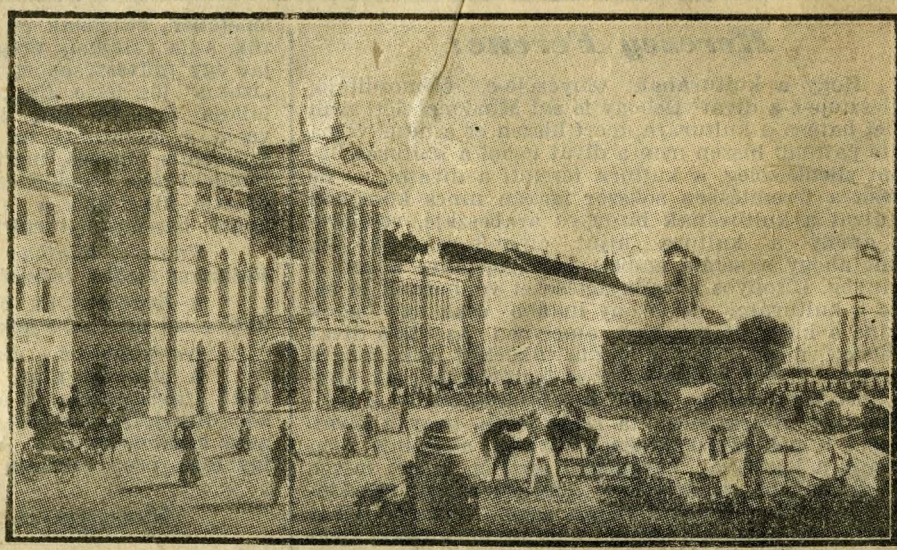
13/19

Személy

Helyszám

A Nemzeti Múzeum és környéke a negyvenes években.

A régi dunaparti redut.

róly, Foerk Ernő, Kertész K. Róbert és dr. Lechner Jenő irásait. Ha azt mondjuk, hogy a budapesti műbarát meglepetéssel venné kezébe ezt a könyvet, akkor azt a meglepő felfedezést akarjuk jellemezni, melyet a szóbanforgó mű mindenkiből kivált, hogy tudniillik ime, *Budapestnek is hatalmas művészi múltja van, Budapestnek is vannak (vagy sajnos, sok esetben már csak voltak) jelentős műemlékei* és Budapest sem az a tegnapról mára nagyra és széppé fejlődött város, a habarcsnak és vasbetonnak az a parvenüje, aminek igen sokan ismerik. Azok t. i., akik tulajdonképpen *nem ismerik*. Vessünk hát egy pillantást az előttünk fekvő értékes és érdekes könyvbe és utazzunk pár percre a mai Budapestről a

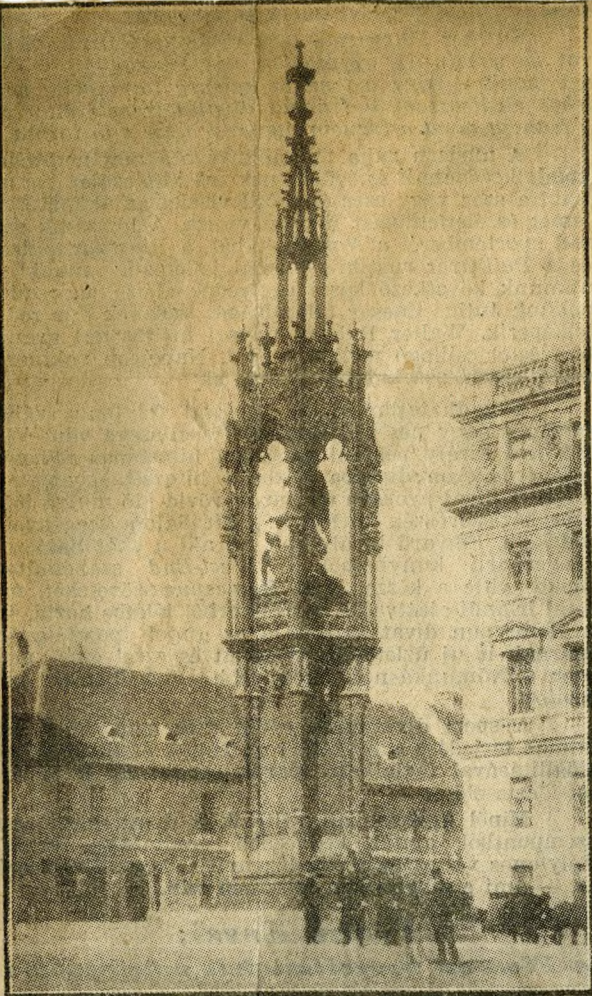
régí Pest-Budára, hogy megismerjük és megszeressük a saját fővárosunkat. Saját fővárosunk múltját, mely bizony sok tekintetben nagyszerűbb, mint aminő jelenkora.

Kezdjük a legrégebb időkön. Menjünk ki a Margitszigetre, az egykori Nyulak Szigetére és nézzük áhitattal a *szent királyleány kolostorának*

és templomának romjait, ezeket a beszédes köveket, melyek IV. Béla király és Mária királyné boldogemlékezetű lányának, Margitnak életéről és haláláról regélnek. Ezeknek a romoknak helyén valaha, a XIII. században, az a nemesen gótikus templom és apácakolostor állott, melyet dr. Lux Kálmán tudása és fantáziája rekonstruált egykori adatok-

ból és a látható maradványokból. Ez a templom és zárda 1252-ben épült és romjait a nagyemlékezetű József nádor ásatia ki 1838-ban, mikor a Duna áradása felszínre mosta a pompás, faragott köveket. Az ásatásokat 1914-ben és 1921-ben folytatták és ekkor került napvilágra a romok legnagyobb része.

A Nyulak Szigetéről menjünk át Budára, hol ma a gót építőművészet teljes pompájában áll a Nagyboldogasszonyról nevezett koronázó főtemplom, vagy népszerű nevén a Mátýástemplom. Nemzetünk történetének dicsőséges és gyászos korszakait mind végignézte ez a templom, melynek falai közt legnagyobb királyaink koronázó ünnepségei játszódtak le. *Eredetét a hagyomány Szt. Istvánig vezeti vissza*, de ennek ellentmond a kutatás, mely szerint a koronázó főtemplom is körülbelül IV.

A Hentzi-szobor, egykori helyén, a Szt. György-téren.

A régi Városháza.

Béla idejében épülhetett. Népszerű nevét Mátyás királytól nyerte, mert ő volt az, ki a budavári templomot országos jelentőségűvé emelte. Ő építette a szentegyház tornyát is. Nagyboldogasszony koronázó főtemploma a végleges helyreállítás előtt, ebben az igénytelen, de egyszerűségében is a dicső múlt emlékét árasztó formájában állott, míg nagy építőművésziünk, *Schulek Frigyes*, arra a pompára nem emelte, mely méltán megilleti Mátyás királyunk e legkedvesebb templomát.

Még ma is egyike a főváros legszebb és legnemesebb épületeinek a *Nemzeti Múzeum*, mely 1837–1846-ban épült, a legnagyobb magyar építőművészek egyikének, *Polláck Mihálynak*, tervel szerint. Epitésére az 1836-ik évi országgyűlésen 500.000 aranyforintot ajánlottak föl a rendek, kiknek hazafias áldozatkészségét még ma is hirdeti ez a monumentálisan szép épület. Környéke azonban már a múlté. A mai Múzeum-körut és Kálvin-tér egykori képét mutatja ez a korabeli rajz, mely egyúttal arról a hatalmas fejlődésről is tanuságot tesz, melyen a főváros néhány évtized alatt végigszágulott.

A Nemzeti Múzeummal körülbelül egykoru a régi *Városháza*, melyet a XVIII. századbéli egyemeletes barokk-épület helyén építettek *Kasselék* tervel szerint, 1863-ban pedig háromemeletesre emelték *Hild József* tervel alapján. 1900-ban bontották le a nemes szépségű épületet, melynek helyén ma bérpalota áll.

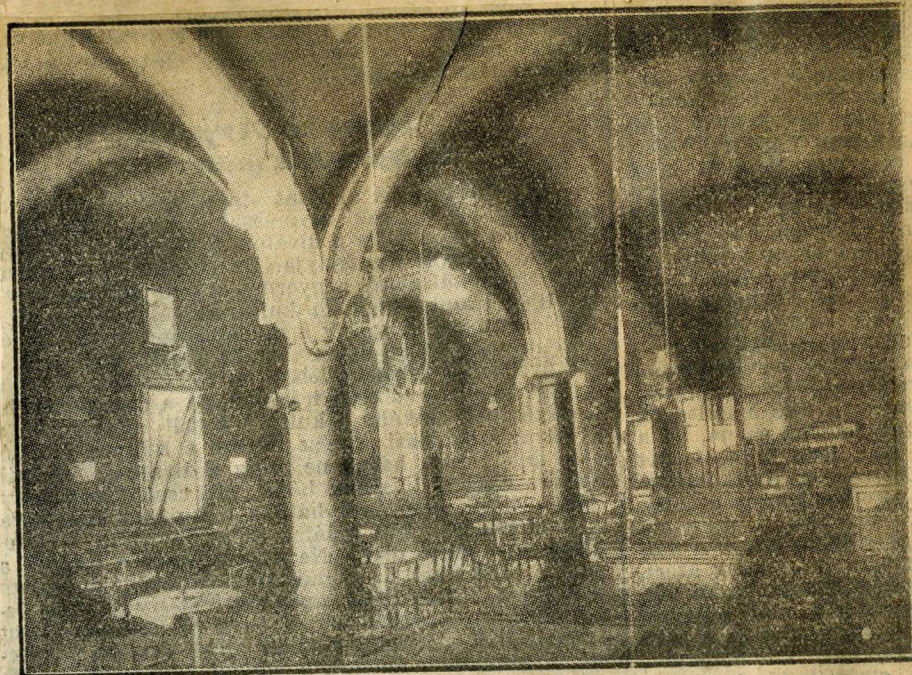
A *lipótvárosi Szt. István-templom*, népszerű nevén a *Bazilika* helyén egy 1817-ben épült kis kápolna állott. A jelenlegi templomot *Hildnek* képvénként látható terve alapján kezdték építeni 1851-ben, kinek halála után *Ybl Miklós* vette át az építkezés vezetését, elődének szép, de kissé szigorúan

merev koncepciójából a mai pompás renaissance-épületet alkotva meg.

A *dunaparti Vigadó* épületét 1830-ban *Polláck* építette. Képvénként látható pompás homlokzata mellett nevezetes volt belső pompájáról. Ezt a gyönyörű épületet 1849-ben *Hentzi ágyú* lőtték rommá.

Az egykori *Kigyó-tér*, mely ma a legnagyobb élő magyar nevével az *Apponyi-tér* nevet viseli, valaha ezt az egyszerűségében is nagyvárosias, de mindenesetre nemesen nyugalmas képet mutatta. 1898-ban kezdték bontani a teret, hogy jelenlegi alakjára építsék át, de a jobboldali, báró *Brudern-féle* bérpalotát, a *Polláck*-építette u. n. „*Párizsi udvar*“, 1909-ig megkímélte a csákány. Lebontása után emelték helyén a ma is „*Párizsi udvar*“-nak nevezett hatalmas bérpalotát.

A régi Pestnek egyik nevezetessége a *Pilvax-kávéház* volt, melynek dicső szerepe az 1848-as forradalom előkészületeiben közismert tény. *Petőfinek*, *Jókainak* és a 48-as ifjúságnak ez a kedves, megihitt és történelmi jelentőségű tanyája 1913-ban esett áldozatul az idők mulásának és a főváros rohamos fejlődésének. A *Koronaherceg-utcai régi Pilvax interieurjét* ez az érdekes képünk mutatja.

A régi Pilvax-kávéház.

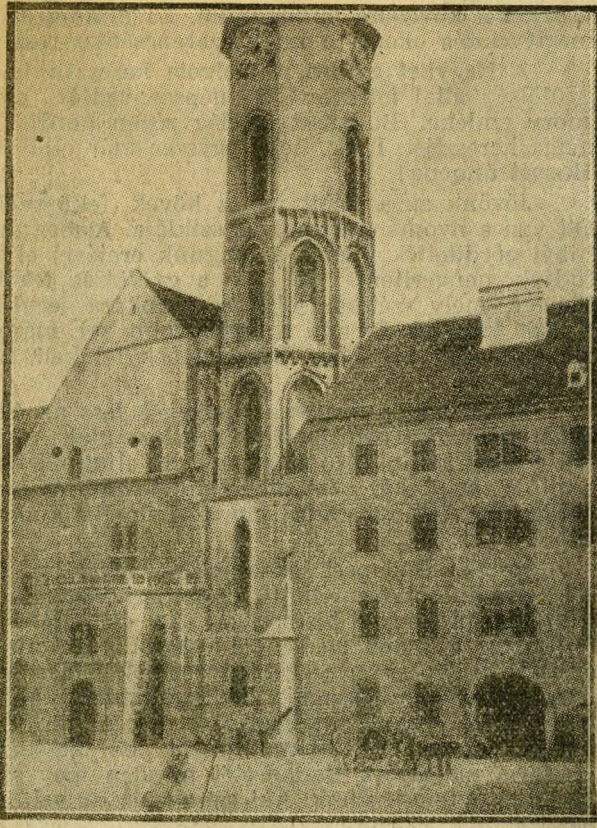

Az egykori Kigyó-tér, a régi Párizsi udvarral.

II.

Mindnyájunknak emlékezetében él még a magyar számára oly átkos emlékezetű *Hentzi* tábornok szobra, mely *Sprenger* osztrák szobrász tervei alapján vasba öntve ott állott a várbeli Szt. Györgytéren 1918-ban pusztította el a föld színéről az osztrák zsarnokságnak ezt a fölöttébb izléstelen emlékét a nép elementáris dühe. A szobor ekkor már a hüvösvölgyi hadapródiskola parkjában állott. Képét azért adjuk itt Budapest dicsőmulta műemlékeinek sorában, hogy ne maradjon ki beszámolóinkból az osztrák szoldateszka „művészetének“ ez az érdekes és jellemző adata. Bizonyára ez az egyetlen a régi Pestbud műemlékei közül, melynek pusztulását senki sem sajnálja.

Annál jobban fájlalhatjuk azonban, hogy a többinek, fővárosunk multja és művészete annyi nemes emlékének, meg kellett semmisülnie,

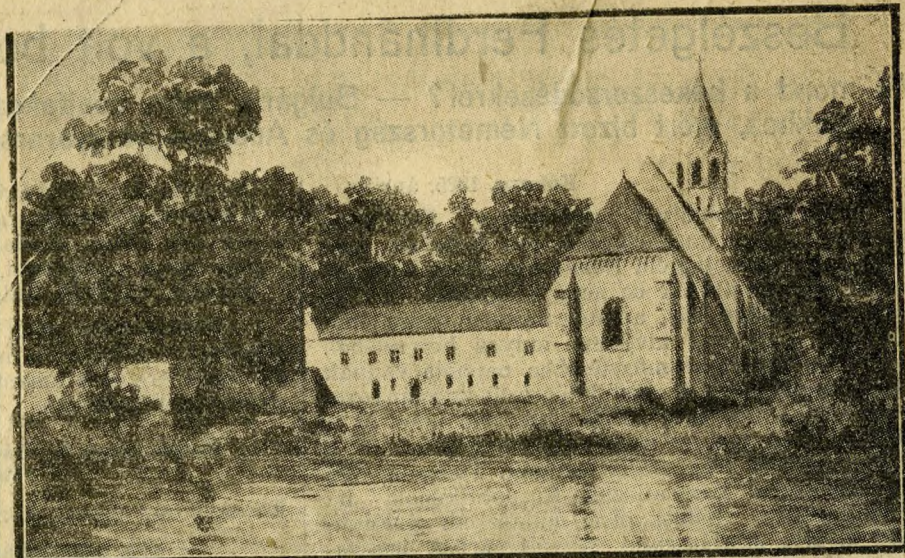

A Máttyás-templom a restaurálás előtt.

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: <i>Budapest műemlékei</i>				Osztályozás	
Cím: <i>Utazás a mai Bp-ről a régi Pest-műemlékekre</i>				Tárgy	
Forrás: <i>Pesti Hírlap</i>				Hely <i>725.96(048)(439)Bp.</i>	
<i>Budapest</i>		<i>1925</i>		Idő <i>"13/19"</i>	
(Hely)	(Idő)	(Köt. v. füz.)	(Oldal)	Személy	
				Helyszám	

hogy helyet adjon a mai kor sokszor oly művésziellen és méltatlan épületének. És épen ezért még nagyobb hálával és szeretettel fogadhatjuk „Budapest műemlékei“-nek ezt a szép könyvét, mely kegyeletes kézzel megörökítette és összegyűjtötte számunkra mindazt a sok elmúlt szépséget, melynek öléből a mai Budapest nagyvárosi képe sarjadt és amely — elvezetvén bennünket fővárosunk gyermeki és ifjú korszakába — a nagy hagyományokban gyökerező lokálpatriotizmus nálunk, sajnos, oly ritka érzését élesíti és növeli bennünk.

Szent Margit zárdája és temploma a Margitszigeten, ahogy dr. Lux Kálmán rekonstruálta.